

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland
Postboks 8008 Dep.
0030 Oslo

U. Off. § 23 første ledd

Deres ref

Vår ref
AFF 10/5050

Dato
04.02.2011

Behandling av tilråding om uttrekk

Vi viser til Etikkrådets brev av 15. november 2010 med råd om at selskapene Potash Corporation of Saskatchewan og FMC Corporation utelukkes fra SPU. Tiltrådingen baserer seg på en vurdering av at det foreligger en uakseptabel risiko for at selskapene medvirker til særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer.

Potash og FMC kjøper fosfat utvunnet i Vest-Sahara, gjennom det marokkanske statlig eide selskapet Office Cherifien des Phosphates (OCP). Slik Etikkrådet vurderer situasjonen, blir ikke lokalbefolkningens interesser tilgodesett av OCPs virksomhet. Dette utgjør kjernen i normbruddet som Etikkrådet vurderer denne saken på bakgrunn av. Etikkrådet legger vekt på at selskapene handler fosfat på langsiktige kontrakter med OCP og ikke har planer om å avslutte disse. Rådet antar at OCPs inntekter i stor grad vil tilfalle den marokkanske stat. OCPs utvinning av fosfatressurser utgjør etter Etikkrådets mening et grovt normbrudd både fordi lokalbefolkningen (sahrawiene) ikke tilgodeses, men også fordi ressursutvinningen er med på å opprettholde en uavklart situasjon og dermed Marokkos tilstedeværelse i området. Det foreligger etter Etikkrådets syn et konkret, gjensidig nytteforhold mellom OCPs normbrudd og selskapenes kjøp av fosfat fra Vest-Sahara.

Dette er første sak hvor Etikkrådet anbefaler utelukkelse av en kjøper utelukkende på bakgrunn av hva selger gjør. Terskelen for å utelukke selskaper skal generelt være høy. Graverutvalget trekker nokså snevre grenser for medvirkningsansvaret generelt: "... uttrekk bør begrenses til de alvorligste tilfeller der selskapet Petroleumsfondet er investert i, er direkte ansvarlig for uakseptable normbrudd, og der en ikke forventer at denne praksis vil opphøre." Den aktuelle saken relaterer til et underliggende forhold som primært

hviler på en stats handlinger, i dette tilfellet Marokkos. Graverutvalget har gitt følgende veiledning for vurderingen av selskaper som selv har virksomhet i ikke-selvstyrte, omstridte eller okkuperte områder: *"Det kan videre reises spørsmål om ønskeligheten av investeringer i selskaper med virksomhet i ikke-selvstyrte, omstridte eller okkuperte områder. Basert på en konkret vurdering av området og virksomhetens art kan det være grunn til å vise tilbakeholdenhet med slike investeringer. Utenriksdepartementet har eksempelvis i ett konkret tilfelle frarådet investeringer i selskaper med virksomhet på kontinentalsokkelen utenfor Vest-Sahara."* Som Etikkrådet påpeker handler den aktuelle tilrådingen imidlertid ikke om selskaper som selv utvinner naturressurser, men om selskaper som *kjøper* mineralressurser utvunnet i et ikke-selvstyrt område. Situasjonen knyttet til kjøp av naturressurser er ikke nærmere omtalt i Graverrapporten.

Graverutvalget har også omtalt kunde-leverandørforhold og graden av medvirkning i en slik kontekst. Utvalget uttaler blant annet at: *"Selv om et selskap har uetiske underleverandører, kan det [...] være fornuftig ikke å trekke seg ut med mindre det er et mønster i at selskapet bruker underleverandører med en tvilsom praksis uten å søke å gjøre noe med dette. Forholdet vil nærme seg medvirkning hvis kundeforholdet er langvarig eller gjentatt etter at de uetiske forholdene er avdekket"*.

I lys av dette vil departementet be Etikkrådet utdype sin forståelse av rammene for medvirkningsbegrepet i en kjøpssituasjon, samt kommentere noen spørsmål relatert til den aktuelle saken – herunder graden av innflytelse selskapene kan anses å ha over situasjonen.

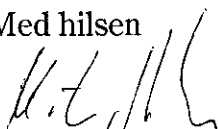
Generelt om medvirkningsbegrepet og kjøp av uetiske produkter

Departementet ber Etikkrådet utdype sitt syn på situasjoner hvor et selskap handler med et annet selskap som bedriver uetisk virksomhet, og i hvilke tilfeller dette av rådet kan anses som et direkte bidrag til den uetiske virksomheten. Rådet har i en tidligere sak vurdert et selskaps ansvar for forhold som ligger hos selskapets underleverandører, dvs produsenter av varer som det aktuelle selskapet kjøper for salg i sin virksomhet. I den saken la rådet vekt på at selskapet hadde en reell innflytelse over forholdene hos sine produsenter, hvorav et stort antall hadde det aktuelle selskapet som eneste kunde. Rådet la også vekt på at selskapet selv erkjente å ha en slik innflytelse gjennom å ha vedtatt og pålagt egne retningslinjer for sin leverandørkjede. Rådet har i en annen tidligere sak, hvor selve normbruddet beror hos en stat, vektlagt hvor vesentlig et selskaps bidrag er for understøttelse og videreføring av den aktuelle statens normbrudd. Departementet vil be Etikkrådet, i lys av disse tidligere sakene, presisere sin forståelse av hva som normalt vil kunne anses som medvirkning i en kjøpssituasjon, herunder graden av avhengighet som bør eksistere mellom kjøper og selger og den reelle muligheten for innflytelse kjøper bør ha over situasjonen hos selger. Departementet vil også be Etikkrådet kommentere hvorvidt grovheten i den underliggende uetiske handlingen eller situasjonen vil kunne påvirke hvilken aktsomhetsnorm selskaper vurderes opp mot, eksempelvis i tilfeller der produktene som kjøpes stammer fra okkupert område.

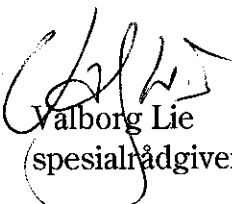
Graden av medvirkning i den aktuelle saken

I tidligere saker har Etikkrådet i sin vurdering av selskapers mulige medvirkning til grovt uetisk aktivitet lagt vekt på faktorer som selskapets nærhet til normbruddet, selskapets egen vinning og selskapets mulighet til å påvirke situasjonen. Denne saken gjelder kjøpere av naturressurser utvunnet i et ikke-selvstyrt område, noe som i sin natur skaper en viss distanse mellom selskap og normbrudd. Et viktig spørsmål etter departementets syn er da i hvilken grad disse kjøperne kan sies å ha innflytelse på den underliggende uetiske situasjonen, eller om situasjonen med en viss sannsynlighet ville fortsette uavhengig av om selskapene fortsetter å kjøpe på langsiktige kontrakter. I den forbindelse vil departementet be Etikkrådet kommentere om de antar at OCPs utvinning av fosfat i Vest-Sahara ville opphørt dersom kontraktene om jevnlig leveranser ikke ble opprettholdt. Videre ønsker departementet en nærmere vurdering av graden av innflytelse på den underliggende situasjonen – dvs. at saharwiene ikke tilgodeses og at Marokkos suverenitetshevdelse i området styrkes – selskaper som kjøper fosfat sporadisk fra Vest-Sahara må anses å ha sammenliknet med selskaper som mottar jevnlig leveranser over tid.

Med hilsen

Martin Skancke e.f.
ekspedisjonssjef

Vålborg Lie
spesialrådgiver